

Stockholm den 9 januari 2026

R-2025/2468

Till Justitiedepartementet

Ju2025/02091

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 10 oktober 2025 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet En ny produktansvarslag (SOU 2025:103).

Sammanfattning

Advokatsamfundet anser att utredningen har genomfört ett gediget arbete med framtagandet av förslag till en ny produktansvarslag. Det rör sig om ett omfattande lagstiftningsarbete där EU-lagstiftning som inte alltid harmonierar med svensk lagstiftningstradition ska genomföras. Advokatsamfundet vill dock särskilt framföra följande synpunkter.

Avgränsning av skadeståndsansvaret (2 kap.)

Hur gränsdragningen mellan sakskada och dataskada vid sammanfallande skador ska ske behöver förtydligas i lagtext eller proposition. Bedömningen vid blandad användning (personlig/yrkesmässig) av produkter skulle dra nytta av klargöranden. Det bör klargöras och redogöras för i vilken mån ideella förluster vid skada i data kan ersättas enligt svensk rätt.

Bevisbörda och presumtioner (3 kap.)

Presumtionen för säkerhetsbrist vid uppenbara funktionsfel bör justeras till att endast omfatta obestrida funktionsfel i enlighet med direktivets skäl 46; inte det vidare tillämpningsområde som utredningen föreslår. Det bör vidare klargöras att

presumptionerna innebär bevislättnader, inte en omvänd bevisbörda. I propositionen bör redogöras för en mer nyanserad bild av den potentiellt ansvariges möjlighet att föra motbevisning, särskilt med beaktande av att kretsen av potentiellt ansvariga utvidgas genom den nya lagen.

Preskription (6 kap.)

Samspelet mellan preskriptionstiden på tre år och den maximala tioårsfristen bör tydliggöras i lagtexten. Starttidpunkten för preskription vid väsentligen ändrade produkter, bland annat AI-system med kontinuerlig inlärning, riskerar att skapa betydande rättsosäkerhet och behöver konkretiseras.

Regressrätt (5 kap. 3 §)

Den tvingande bestämmelsen om regressrätt som föreslås överförs från nuvarande lag saknar motsvarighet i direktivet och utgör en betydande inskränkning i avtalsfriheten mellan kommersiella parter. Bestämmelsen bör bli föremål för fortsatt utredning i stället för att överföras till den nya lagen.

Synpunkter

Avgränsningen av skadeståndsansvaret

Genom den nya lagen föreslås skadeståndsansvaret utvidgas till att omfatta rätt till ersättning för skada i data. Möjligheten till ersättning för skada i data är ny och är begränsad till "skada i data som användes uteslutande för personliga ändamål" (lagförslaget 2 kap. 1 § 3 p). Omfattningen av ansvaret för sakskada är vidare, då sakskada ersätts "om den skadade saken inte användes uteslutande för yrkesmässiga ändamål" (lagförslaget 2 kap. 1 § 2 p). Det bör kunna förekomma att en sakskada och en skada i data sammanfaller, exempelvis genom att en säkerhetsbrist i en dator, telefon eller annan enhet leder till sakskada och till förlust av data. Det kan konstateras att exempelvis skador på grund av brand vid laddning av telefoner inte sällan rapporteras. I sådana situationer bör det kunna uppkomma gränsdragningsproblem vid tillämpningen. Det skulle vara värdefullt om det i lagtext eller i propositionen kunde utvecklas hur sådana gränsdragningsproblem ska hanteras. Vidare bör det förtydligas hur bedömningen ska göras när en produkt används både för personliga och yrkesmässiga ändamål, exempelvis en mobiltelefon används ofta för båda syftena, och datan på den (i form av fotografier) kan ofta vara uteslutande för personliga ändamål.

Till detta kommer att data som används uteslutande för personliga ändamål ofta kan antas vara data som saknar ett tydligt ekonomiskt värde, det kan exempelvis röra sig om fotografier, minnesanteckningar och liknande. Av artikel 6.2 i direktivet framgår att sådana ideella förluster kan ersättas i den mån de ersätts enligt nationell rätt. Det vore värdefullt om det i propositionen kunde utvecklas i vad mån sådana skador av mer ideell karaktär kan ersättas enligt svensk rätt.

Bevisbörda, presumtioner och bevislättnad

Artikel 10 i direktivet reglerar bevisbörda och bevislättnad för den enskilde i vissa fall. Bestämmelsen föreslås genomföras i 3 kap. i lagen. Motiven återfinns i avsnitt 5.10.2 i betänkandet. Advokatsamfundet har följande synpunkter på dessa bestämmelser.

Lagfästa regler om bevisbörda och presumtionsansvar är förhållandevis ovanliga i svensk rätt, vilket motiverar särskild vaksamhet vid genomförandet av sådana bestämmelser. Detta gäller i synnerhet då processrättsliga frågor normalt ligger utanför EU:s kompetens enligt principen om processrättslig autonomi.

Direktivet föreskriver att vissa begränsade presumtioner till förmån för den enskilde ska införas. Advokatsamfundets uppfattning är att utredningen i sitt förslag i vissa delar har gått längre än vad direktivet föreskriver.

Presumtion i vissa fall för att en produkt har en säkerhetsbrist

I 3 kap. 1 § p 3 i förslaget anges att om *den som påstår sig vara skadelidande visar att skadan har orsakats på grund av ett uppenbart funktionsfel i produkten under rimligen förutsebar användning eller under normala omständigheter* ska produkten anses ha en säkerhetsbrist. Bestämmelsen som avses genomföras återfinns i artikel 10.2 c i direktivet.

Av direktivet framgår att med begreppet *uppenbara funktionsfel* avses funktionsfel som inte är bestridda (se skäl 46 där följande anges: ”Detsamma bör gälla vid uppenbara funktionsfel, såsom en glasflaska som exploderar vid rimligen förutsebar användning, eftersom det är onödigt betungande att kräva att en klagande ska styrka säkerhetsbrister när ingen bestrider att de finns”). Utredningen går dock längre och anger att bestämmelsen rimligen måste ha ett vidare tillämpningsområde än så (se betänkandet s. 104). Advokatsamfundet ifrågasätter om utredningens antagande om ett vidare tillämpningsområde har tillräckligt stöd i direktivet, särskilt mot bakgrund av

den uttryckliga formuleringen i skäl 46. Det bör således klargöras i den kommande propositionen att presumptionen endast är tillämplig när funktionsfelet inte bestrids av den potentiellt skadeståndsansvarige. Om funktionsfelet bestrids måste alltså den påstått skadelidande visa att det är uppfyllt. Vid uppenbara funktionsfel bör normalt inte en sådan bevisbörda vara svår att uppfylla.

Om utredningens alltför vida beskrivning av presumptionsregelns innebörd skulle accepteras inom ramen för den fortsatta beredningen i lagstiftningsärendet och cementeras i den kommande propositionen, finns det stor risk att regeln kan komma att tillämpas felaktigt av domstolar och andra.

Möjligheten att motbevisa presumptionerna

I betänkandet (s. 106 f.) redogörs för den potentiellt skadeståndsansvariges möjlighet att motbevisa presumptionerna. Det anges därvid att dessa medför en *omvänd bevisbörda* och ett resonemang förs om att beviskravet på den potentiellt ansvarige normalt ska vara att denne måste framlägga bevisning som styrker den potentiellt ansvariges inställning för att bevispresumptionerna ska brytas.

Beträffande frågan om omvänd bevisbörda framgår av direktivet (se skäl 48) att bevispresumptionerna inte syftar till att införa en omvänd bevisbörda.

Presumptionsreglerna bör därför snarare förstås som att den potentiellt skadelidande tillerkänns vissa bevislättnader som, när de väl är uppfyllda, medför att den potentiellt skadeståndsansvarige måste föra motbevisning. Detta är något annat än en omvänd bevisbörda. Advokatsamfundet föreslår därför att detta förtydligas i propositionen.

Utredningen går därefter igenom praxis från Högsta domstolen rörande beviskrav för motbevisbara presumptioner, men en väsentlig faktor i bedömningen av vilket beviskrav som kan ställas på den potentiellt ansvarige behandlas inte närmare i denna genomgång. Denna faktor utgörs av den grundläggande principen att det i många fall är betydligt svårare att bevisa att ett förhållande *inte* föreligger (exempelvis en säkerhetsbrist) än att bevisa att det föreligger. Trots denna grundläggande princip anges i betänkandet (s. 107) att det i fråga om presumerade säkerhetsbrister endast i undantagsfall bör kunna föreligga bevisvårigheter som motiverar en bevislättnad för den potentiellt ansvarige.

Utredningens formulering förefaller här vara alltför kategorisk; i stället bör det ankomma på domstolarna att, efter en helhetsbedömning i det enskilda fallet och med beaktande av den förhållandevis rika praxisen från Högsta domstolen, bedöma när det kan finnas anledning att tillämpa en bevislättning.

Härtill kommer att utredningen synes förutsätta att det alltid är tillverkaren som kommer att vara svarande och alltså utgår från att denne därmed har goda förutsättningar att föra bevisning i frågan om huruvida en säkerhetsbrist föreligger eller inte. I normalfallet torde ofta tillverkaren (eller dennes representant) ha sådana möjligheter, men kretsen av de potentiellt skadeståndsansvariga är större och utvidgas genom den nya lagen. En mer nyanserad bild av detta bör kunna lämnas i propositionen.

Preskription

Det bör övervägas om det kan tydliggöras i 6 kap. i den föreslagna lagen hur de olika preskriptionstiderna förhåller sig till varandra, särskilt att den treåriga preskriptionstiden i 1 § alltid är tillämplig, men att den maximala preskriptionstiden framgår av kapitlets 2 § och att bestämmelserna således måste läsas tillsammans. Exempelvis skulle den nu föreslagna bestämmelsen i 6 kap. 3 § kunna utvecklas så att det blir lättare att läsa ut direkt ur lagtexten.

I den nya lagen införs, i enlighet med direktivet två förlängda preskriptionstider. Dels gäller nu den tioåriga preskriptionstiden med start från när en väsentligen ändrad produkt tillhandahölls på marknaden eller togs i bruk, dels en 25-årig preskriptionstid för latent personskador.

Advokatsamfundet anser att det kan uppstå betydande tillämpningsproblem med att fastställa starttidpunkten för preskriptionstiden för *väsentligen ändrade produkter*. I betänkandet (s. 117) anges, med hänvisning till i direktivet (skäl 40), att ”om den väsentliga ändringen görs genom en uppdatering eller uppgradering av programvaran, eller genom ett AI-systems kontinuerliga inlärning, ska den väsentligen ändrade produkten anses ha tillhandahållits på marknaden eller tagits i bruk när ändringen faktiskt görs (se skäl 40).” För exempelvis AI-system som kontinuerligt uppdateras genom inlärning riskerar det att bli omöjligt att tillämpa detta. Skrivningen om kontinuerlig inlärning och uppdatering får uppfattas som att små förändringar som görs löpande med tiden samlat kommer att utgöra en väsentlig ändring. Det förefaller

mycket svårt för en utomstående part eller för en domstol att i efterhand fastställa när en sådan väsentlig ändring faktiskt har skett, särskilt om det är långt i efterhand och när förändringar sker gradvis och kontinuerligt. Detta skapar betydande rättsosäkerhet både för potentiellt skadeståndsansvariga och för skadelidande. En möjlig lösning på detta problem vore att i lagtexten eller i propositionen utveckla vad som utgör en väsentlig ändring med konkreta exempel avseende olika typer av produkter där det är svårt att objektivt fastställa när en väsentlig förändring har skett. Det vore exempelvis värdefullt med sådana exempel avseende AI-system och annan programvara.

Regressrätt

I 5 kap. 3 § i den föreslagna lagen föreslås att en bestämmelse från den nuvarande produktansvarslagen överförs, enligt vilken den som har erlagt skadestånd enligt 31 § fjärde stycket konsumenttjänstlagen eller 6 kap. 3 § andra stycket konsumentköplagen har regressrätt mot den som är skadeståndsansvarig enligt produktansvarslagen. Bestämmelsen föreslås fortsatt vara tvingande till förmån för den som utgivit skadeståndet. Bestämmelsen saknar motsvarighet i direktivet.

Utredningen föreslår att denna bestämmelse ska vara fortsatt tvingande av samma skäl som angavs inför införandet av 1992 års lag. De skäl som angavs i det lagstiftningsärendet var att bestämmelserna i konsumenttjänstlagen och konsumentköplagen var tvingande och att omfattningen på det ansvaret kunde vara långt större än vad slutkundssäljaren respektive tjänsteleverantören kunde räkna med samt att den produktansvarige var den som hade bäst möjlighet att påverka produktens utformning och säkerhet. Detta utgör en betydande inskränkning av den avtalsfrihet som i allt väsentligt råder mellan kommersiella parter. Advokatsamfundet anser att det krävs en mer ingående utredning än vad som nu har genomförts för att motivera att denna bestämmelse överförs till den nya lagen, när den saknar motsvarighet i direktivet och utgör en betydande inskränkning i avtalsfriheten mellan kommersiella parter. Utredningens förslag vilar på ett antagande om att leverantören normalt är den ekonomiskt starkare parten, vilket inte nödvändigtvis är fallet. Exempelvis i *lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter*, genom vilken UTP-direktivet införs, skyddas vissa kategorier av leverantörer mot otillbörliga handelsmetoder. I samma ämne finns Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/7/EU om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner.

Advokatsamfundet anser att det borde kräva en mer ingående utredning än vad som nu har genomförts för att överföra den här bestämmelsen till den nya lagen. Bland annat bör frågan om vilken part som lämpligen kan försäkra denna risk beaktas.

Advokatsamfundet föreslår därför att denna bestämmelse inte inkluderas i den nya lagen, utan i stället blir föremål för fortsatt utredning.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander